

# Onderzoek als hefboom

DOOR WILLEMIJN ZWART

Lectoren

## Hoe het hbo maximaal kan profiteren van lectoraten

Met het instellen van de functie in 2001 kregen lectoren vier kerntaken om de kwaliteit van het hbo te verhogen: verbetering van de externe oriëntatie, curriculumvernieuwing, professionalisering van docenten en kenniscirculatie. Toegepast onderzoek werd het centrale middel om aan deze vier punten te werken. Tien jaar later is het tijd om opnieuw te kijken naar de positie van onderzoek binnen het hbo. Verdere inbedding van lectoraten kan als hefboom fungeren voor algehele kwaliteitsverbetering in het hbo.

Tot het einde van de twintigste eeuw hadden universiteiten een monopolie op onderzoek. Nu, nog geen twee decennia later, is het onderzoek aan de Nederlandse hogescholen up and running. Het aantal lectoren is vanaf 2001 gestaag toegenomen. In 2010 werkten er 457 lectoren aan hogescholen en is er 1 fte lector werkzaam op 1714 studenten. Het streven van de HBO-Raad is om in 2015 voor elke 720 studenten een lector werkzaam te hebben.<sup>1</sup> Deze ambitie is zeer prijzenswaardig. Maar een groeiend aantal lectoren alleen zal niet als vanzelf de kwaliteit van het hbo verhogen. De vraag is natuurlijk hoe lectoren de grootste meerwaarde kan leveren aan zowel de instelling, het werkveld als de student.

Het ISO heeft het afgelopen collegejaar onderzoek naar gedaan naar de positie van lectoraten (zie kaders). Binnenkort verschijnt het onderzoeksrapport. De aan-

bevelingen hierin hebben betrekking op vier centrale conclusies. Ten eerste blijkt uit het onderzoek dat curriculumvernieuwing prima hand in hand gaat met de verdere professionalisering van docenten. Ten tweede zouden lectoren bij kunnen dragen aan een meer gedifferentieerd onderwijsaanbod voor studenten. Ten derde zorgt de relatieve onbekendheid van lectoren er vaak voor dat de kansen die een lectoraat biedt niet tot hun recht komen. En ten slotte blijkt een koppeling tussen lectoraten en thematisch gerelateerde opleidingen waardevol.

### CURRICULUMVERNIEUWING DOOR PROFESSIONALISERING

In de interviews voor het onderzoek is de complexiteit van curriculumvernieuwing vaak genoemd. Lectoren geven aan dat docenten het belang van aanpassing

van hun cursus niet altijd onderschrijven. Ook wordt het aanpassen van de curricula als zeer tijdrovend en arbeidsintensief gezien. Een grootschalige wijziging van het onderwijs is moeilijk te bewerkstelligen. Gelukkig is er ook een tegengeluid. Zonder grote transformaties van het curriculum kan er in het klein veel verbeterd worden.

Het hbo stelt hoge doelen als het gaat om het opleidingsniveau van docenten. Een direct gevolg hiervan is dat een veel groter deel van de docenten naast vakinhoudelijke kennis ook over goede onderzoeksvaardigheden beschikt. Lectoren kunnen als interne opleider fungeren voor docenten die zich op het gebied van toegepast onderzoek willen ontwikkelen. Voor docenten kan ruimte om aan je eigen kennis en vaardigheden te werken erg motiverend zijn. Voor de student is het prettig les te krijgen van docenten die niet terugschrikken voor wetenschappelijke kennis

## ONDERZOEK NAAR STUDENTPARTICIPATIE IN HET HBO

Najaar 2010 heeft het ISO een onderzoek uitgevoerd naar de meerwaarde van lectoraten voor studenten en studentparticipatie bij onderzoek in het hbo. Dit onderzoek is een vervolg op het ISO-onderzoek "Student en Lector" uit 2008, waar de volgende conclusie getrokken werd:

*"Er is op instellingsniveau contact met het bedrijfsleven en er wordt intensief nagedacht over de relatie tussen het onderwijs en de beroepspraktijk. Het ISO ziet dit als een zeer positieve ontwikkeling en onderkent de positieve bijdrage die lectoraten leveren voor de kennis- en vaardighedenontwikkelingen van studenten. Toch hoort het ISO veel geluiden van studenten dat de bijdrage van de lector aan de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs voor hen nog weinig merkbaar is. Jammer genoeg lijken studenten op dit moment weinig voordelen te ondervinden van de lectoraten (...)."*

Het vervolgonderzoek had tot doel te kijken hoe het anno 2010 gesteld was met de verhouding tussen student en lector. Het onderzoek bestond uit drie delen. Ten eerste is er een digitale enquête onder hbo-studenten gehouden, waarin zij ondervraagd werden over hun bekendheid met lector of lectoraat, interesse in onderzoek en kennis over de mogelijkheden bij een lectoraat actief te zijn. Ten tweede is er steekproefsgewijs naar de informatie op websites van lectoraten gekeken. Hier lag de focus op mogelijkheden voor studenten om een gedeelte van hun studiepad onder begeleiding van het lectoraat te lopen en eventuele toegangseisen hiervoor. Ten derde zijn er interviews gehouden met lectoren en andere betrokkenen om de vergaarde data in hun perspectief te plaatsen en een breder beeld te krijgen van de ontwikkelingen die zich nu binnen het onderzoek op het hbo voordoen. Met name dit derde deel bleek heel veel informatie op te leveren over mogelijke kansen voor onderzoek op het hbo.

Het onderzoeksrapport wordt binnenkort gepubliceerd. Dit artikel is dan ook als een voorpublicatie van dit rapport te beschouwen. Voor meer informatie of het volledige rapport kan contact opgenomen worden met het ISO via [secretariaat@iso.nl](mailto:secretariaat@iso.nl).

en ..die gemotiveerd zijn hun vak met de meest actuele inzichten over te brengen.

Om onderzoek het leslokaal in te krijgen, hebben docenten behoefte aan goede praktijkvoorbeelden. Voorbeelden waarbij state-of-the-art kennis toegepast wordt om een probleem op de werkvloer op te lossen. Of een situatie waarbij er een theoretische analyse aan te pas moet komen om een beleidskeuze te maken. Momenteel ontbreekt het docenten nog vaak aan geschikt lesmateriaal met zo'n onderzoekende insteek. Een uitwisselingsforum zoals dat nu al wel bestaat voor duurzaamheidsonderwijs<sup>2</sup> (opgezet door DHO) zou een uitkomst zijn voor veel docenten. Goede lessen en best practices van vakgenoten bij andere instellingen kunnen zo snel gevonden worden en ingepast in de eigen lesvoorbereiding.

### DIFFERENTIATIE EN MAATWERK

Een van de grootste uitdagingen voor het hbo is de omgang met de zeer gemêleerde studentenpopulatie. Voor studenten die het niveau prima aankunnen, kan het interessant zijn zich extra te verdiepen in actuele ontwikkelingen binnen hun vakgebied. Let wel: hier gaat het niet alleen over excellente studenten. Juist voor gewone studenten kan het een grote meerwaarde hebben om een gedeelte van hun studietraject bij een lectoraat te doorlopen. Het is aan lectoraten na te denken hoe zij studenten meer bij hun werk kunnen betrekken. Het uitgebreide externe netwerk van veel lectoraten kan studenten aan een interessante stage- of afstudeerplek helpen. Een andere interessante suggestie komt uit de enquête onder studenten. Een lectoraat zou in samenwerking met een universitaire master voorbereidende minoren aan kunnen bieden. Dit zou een uitstekende oplossing kunnen zijn om studenten binnen hun eigen hbo-opleiding kennis te laten maken met de academische wereld. Zo kunnen studenten een bewustere keuze maken tussen de arbeidsmarkt of verder studeren en wordt de doorstroom hbo-wo versoepeld.

### ONBEKEND MAAKT ONBEMIND

Een van de meest opvallende conclusies van het onderzoek is dat zowel studenten als lectoren nadrukkelijk aangaven momenteel weinig contact te hebben, maar hier wel de meerwaarde van in te zien. Lectoren geven aan dat studenten niet erg bezig zijn met de mogelijkheden die een lectoraat hen biedt. Uit de enquête onder studenten bleek daarentegen dat het animo om bij een lectoraat actief te worden groot is (zie kader).

## TOP VIJF: WAAROM WILLEN STUDENTEN ACTIEF ZIJN BIJ EEN LECTORAAT?

1. Basis voor het afstuderen
2. Doorstroom naar universiteit
3. Goede voorbereiding beroepspraktijk
4. Breder kijk op vakgebied
5. De theoretische verdiepingsslag





Kortom: student en lector 'kennen' elkaar niet. Lang niet alle lectoren geven met enige regelmaat colleges of komen anderszins in contact met studenten. Studenten geven aan niet op de hoogte van de mogelijkheden te zijn, hetgeen ondersteund wordt door het onderzoek naar de online voorlichting van lectoraten (zie kader).

## ONLINE VOORLICHTING LECTORATEN ZEER WISSELEND

Bij een steekproef onder websites van negentien willekeurig gekozen lectoraten bleek dat de online voorlichting vaak nog behoorlijk te wensen overlaat, terwijl andere lectoraten er prima in slaagden de benodigde informatie te verstrekken.

Bij de steekproef bleek onder andere dat het bij 21% mogelijk was je afstudeerproject (gedeeltelijk) bij het lectoraat te lopen terwijl dit op slechts 5,3% van de websites stond aangegeven. Mogelijk liggen deze percentages in werkelijkheid hoger, want meer dan negentig procent van alle websites in de steekproef gaven over beide mogelijkheden geen informatie.

Uit de enquête onder studenten bleek dat veel studenten interesse hebben om een gedeelte van hun studie bij het lectoraat vorm te geven. Echter: vaak gaven zij aan te denken dat alleen studenten met excellente resultaten hiervoor in aanmerking komen.

Ook studieloopbaanbegeleiders, mentoren of 'gewone' docenten zijn vaak niet op de hoogte van de mogelijkheden.

De studenten die momenteel actief zijn bij lectoraten zijn vaak enkel de opvallend goede studenten. Zij zijn de lector opgevallen, door hun opmerkingen in (gast)colleges. Of zij zijn zelf met een vraag om meer uitdaging de hort op gegaan en zo bij een lectoraat terecht komen. Er is niets op tegen dat studenten uit deze groep participeren in een kenniskring, maar het is zonde dat de studentparticipatie beperkt blijft tot deze groep. Betere voorlichting, zowel digitaal als via het raamwerk van studentbegeleiding kan hier eenvoudig tot verbeteringen leiden.

Om studenten in een vroeg stadium kennis te laten maken met een lector is het van belang dat al in het eerste jaar enkele (gast)colleges door de lector zelf gegeven worden. Informatie over de mogelijkheden voor studentparticipatie bij lectoraten zou dan verstrekt kunnen worden.

### POSITIONERING LECTORAAT

De eerste jaren vielen lectoren vaak direct onder het College van Bestuur. Hiermee kregen zij veel ruimte om hun functie vorm te geven, een extern netwerk aan te leggen en een kenniskring op te zetten. Deze 'kraamkamerfase' loopt nu, tien jaar later, op zijn einde. Instellingen zijn vaak zoekende waar de lectoren nu het beste ondergebracht kunnen worden.

Hier zijn twee aspecten van belang. Aan de ene kant is een goed beeld van wat instellingsbreed speelt waardevol. Samenwerking tussen lectoraten komt makkelijker tot stand als zij gezamenlijk een plaats binnen de organisatie hebben. Ook kan deze brede blik tunnelvisie op één of enkele opleidingen voorkomen, waardoor meer opleidingen mee kunnen profiteren van de kennis die bij een lectoraat ontwikkeld wordt. Aan de andere kant is het belangrijk dichtbij het onderwijs te staan. Door een directe koppeling

tussen lector en opleiding worden de lijntjes korter. De meerwaarde in de vorm van inhoudelijke ondersteuning van docenten is daarmee groter. Ook komt het lectoraat zo dicht bij de studenten te staan, waardoor betrokkenheid van die kant gestimuleerd wordt.

Een middenweg heeft dan ook de voorkeur. Door focus en massa aan te brengen in het geheel van lectoren binnen een instelling, blijft de meerwaarde van contact tussen lectoren behouden. Door lectoren thematisch te clusteren kunnen zij gebundeld aan één thema werken waarbij zij verbonden zijn aan de daarbij best aansluitende academie(s).

### CONCLUSIE

Praktijkgericht onderzoek staat aan de basis van het hoger beroepsonderwijs. Docenten die betrokken zijn bij onderzoek richten zich in hun onderwijs meer op de actuele ontwikkelingen binnen hun vakgebied. Studenten ontwikkelen zich op een hoger niveau, functioneren met een bredere blik en zijn beter op de hoogte van de relevante ontwikkelingen binnen hun vakgebied. Het werkveld profiteert, door de meerwaarde van het onderzoek en beter opgeleide hbo-professionals.

Aan het begin van dit artikel is de vraag gesteld hoe lectoren de grootste meerwaarde kunnen leveren aan de instelling, het werkveld en de student. Het antwoord hierop is vierledig. Als docenten zelf meer onderzoeksvaardigheden hebben en op de hoogte zijn van de state-of-the-art ontwikkelingen binnen hun vakgebied, sijpelt dit vanzelf het klaslokaal in.

Lectoraten kunnen intern een rol vervullen in het opleiden van docenten, maar ook in het creëren van een meer divers onderwijsaanbod voor studenten. Mogelijk kan hierdoor

ook de aansluiting met wo-masters versoepeld worden. Om dit alles te bereiken zullen lectoren meer energie moeten steken in hun zichtbaarheid binnen opleidingen. Door lectoraten (eventueel geclusterd) bij thematisch gerelateerde opleidingen onder te brengen wordt het makkelijker de voorgaande punten te bereiken.

De afgelopen maanden is het hbo veelvuldig negatief in het nieuws gekomen. Uit ons onderzoek komt echter een heel ander beeld naar voren. Lectoren combineren een passie voor hun vakgebied met de intrinsieke motivatie hun hogeschool daarvan mee te laten profiteren. Juist hun positie, als spin in het (kennis)web, kan een cruciale rol vervullen in de benodigde kwaliteitsimpuls. Het is goed om te merken dat we de basis van de benodigde infrastructuur al voor handen hebben. Met de aanleg van de juiste op- en afritten zal het hbo in staat zijn een gedifferentieerder, uitdagender en actueler aanbod van hoger onderwijs voor zijn studenten aan te bieden.



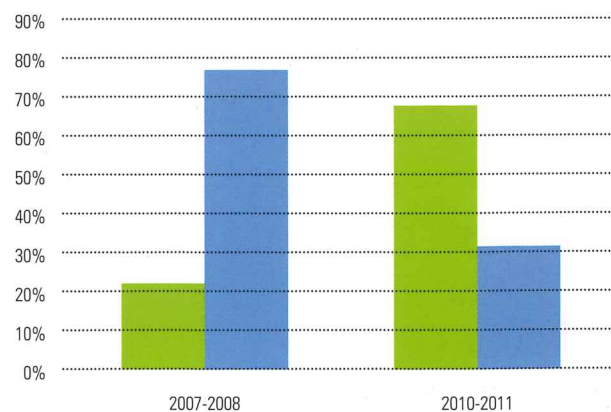
Willemijn Zwart is secretaris van het ISO en heeft als portefeuillehouder Onderzoek en Kennisvalorisatie het afgelopen jaar onderzoek gedaan naar studentparticipatie bij onderzoek in het hbo; zwart@iso.nl. Marije de Jonge volgt vanaf 25 juni Willemijn op als portefeuillehouder Onderzoek en Kennisvalorisatie; dejonge@iso.nl.

### Noten

- 1 HBO-Raad (2010) Feiten en Cijfers: Praktijkgericht onderzoek door hogescholen. P7.
- 2 Zie hiervoor <http://www.plado.nl/>, een initiatief van DHO.

## BEKENDHEID LECTORATEN: VERGELIJKING CONCLUSIES 2008-2010

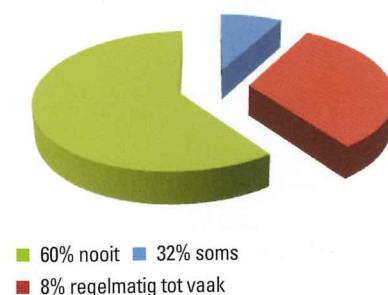
### Weten studenten wat een lector is?



De bekendheid van de term lector is in de afgelopen drie collegejaren fors toegenomen. Dit kan echter ook liggen aan de verspreiding van de enquête. In 2007-2008 is de enquête fysiek op hogescholen afgenomen. In 2010-2011 is de enquête digitaal verspreid via hbo-medezeggenschapsraden.

### 2008

#### Hoe vaak heb je contact gehad met een lector?

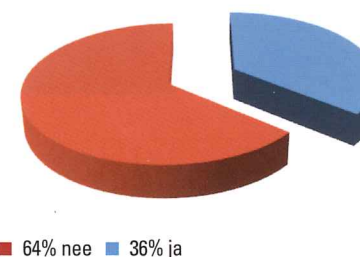


#### Is meer contact met een lector gewenst?

2008: meer contact gewenst met lector: 39% nee – 61% ja

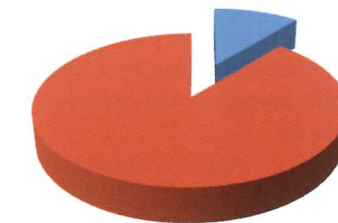
### 2010

#### Ken je zelf een lector?



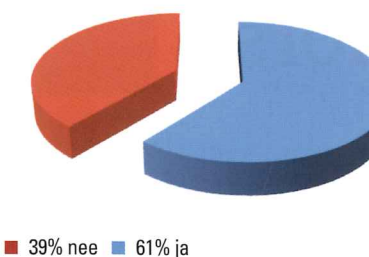
### 2010

#### Ben je ooit actief geweest bij een lectoraat?



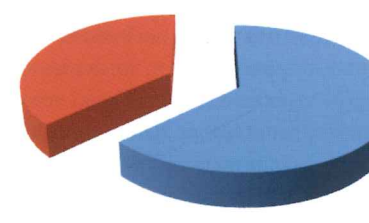
### 2010

#### Meer contact gewenst met lector?



### 2010

#### Zou je actief willen zijn bij een lectoraat?



89% - nee 11% ja

37% nee 63% ja